

**Democràcia:
Qui és el poble?
(Qui són els
ciutadans?)**

Índex

La dificultat de delimitar el poble	3
Una resposta nacionalista	7
Crítiques a la solució nacionalista	10
Una resposta no nacionalista	14
Crítica a la solució no nacionalista	18
Conclusió	22
Bibliografia	22

La dificultat de delimitar el poble

La democràcia és el govern del poble. En una democràcia el poble és el que té la legitimitat d'imposar-se un determinat dret. Però, qui és el poble?. Aquesta pregunta no és fàcil de respondre. Molts dels conflictes de la nostra història recent tenen el seu origen en la dificultat de respondre d'una manera satisfactòria per a tothom aquesta qüestió.

La qüestió de qui és el poble, s'ha resolt al llarg de la història de la democràcia de diferents maneres, encara que en molts casos engendrant moltes injustícies.

La democràcia té el seu origen a Grècia al segle V a C i el seu àmbit polític era **la polis**. En la democràcia de Pèricles els que eren considerats ciutadans (el poble) eren només els homes lliures majors d'edat que havien nascut a Atenes. Bona part de la gent que vivia a Atenes no tenien dret a vot, no eren considerats part del poble. Les dones, els esclaus, els estrangers, els menors d'edat eren exclosos del poble, no eren ciutadans.

Les democràcies modernes apareixen en un nou context polític. La democràcia no és limitada a un territori tan petit com és la ciutat, sinó a un territori més ampli: **l'Estat**. Dins aquest nou context hi ha hagut diferents maneres de definir qui són els ciutadans. Des de considerar que només ho eren els homes, propietaris i majors d'edat que formaven part del territori de l'estat, fins als sistemes actuals que

consideren ciutadans als homes i dones majors d'edat que viuen dins al límit territorial de l'estat (encara que actualment també hi ha algunes restriccions, ja que molts estrangers que viuen dins al territori d'un estat no són considerats ciutadans).

En les democràcies modernes la qüestió sobre qui són els ciutadans ens porta a una nova qüestió: **qui ha de ser l'Estat?** El que està en qüestió no és un simple debat intel·lectual sinó una problemàtica enormement complexa que esta en l'origen de molts dels conflictes polítics de l'actualitat. Implícitament ens estem plantejant qüestions com les següents: Qui té la sobirania? Quin és el límit del territori? Qui són els membres d'aquest Estat? Qui té el monopoli de la violència? Qui és el que recapta els impostos de la societat civil?.

Molts dels conflictes polítics, que es plantegen en el nostre àmbit més proper, tenen els seu origen en aquestes qüestions plantejades:

- a. **Sobre la sobirania:** Quan alguns representats importants dins del nacionalisme basc afirmen que el País Basc ha de ser el que els bascos volen ser, estan donant la sobirania al poble basc. Quan els nacionalistes espanyols ens diuen que el País Basc serà el que els bascos vulguin ser sempre dins la constitució espanyola, estan creient que la sobirania la té el poble espanyol. Qui és el poble?
- b. **Sobre el territori:** Quant alguns catalans creuen que les actuals fronteres polítiques no delimiten correctament l'autèntica Catalunya estan plantejant un problema territorial. Qui és el poble?
- c. **Sobre la societat:** Els immigrants són ciutadans?

Quan es planteja la possibilitat de donar dret a vot a tothom que viu i treballa en un determinat territori s'està debatent sobre quins ha de ser els requisits per considerar-se ciutadà. Qui és el poble?

- d. Sobre la violència:** Quan alguns bascos consideren a ETA l'exèrcit d'alliberament nacional estan justificant la violència d'ETA, perquè consideren que són ells els que tenen el monopoli de la violència; i que tota violència de la policia envers a aquest grup és il·legítima. Qui és el poble?
- e. Sobre la societat civil:** Quan alguns catalans reclamen que tots els diners que s'han recaptat a través dels impostos de la societat civil catalana es quedin a Catalunya, estan considerant que el poble és Catalunya. Qui és el poble?

La democràcia té uns determinats límits, hi ha coses que no pot decidir. Democràticament no és possible decidir qui és el poble o el que és el mateix, qui és l'Estat. A primera vista sembla que el més correcte seria que els mateixos ciutadans decidissin si són ciutadans o no ho són. Aquesta via ens porta a un camí sense sortida. És fàcil adonar-se que això és un peix que es mossega la cua. Per saber qui és el subjecte polític necessitem d'un subjecte polític que ho decideixi. Per poder aplicar la democràcia necessitem d'un "poble" prèviament definit.

Qui hauria de decidir per la possible independència de Catalunya?:

Els homes i dones que viuen al territori que avui és Catalunya?

Els homes i dones que viuen en els països catalans?

Tots els espanyols?

El homes i dones que viuen a Catalunya i parlen català?

....

Qui hauria de decidir qui ha de decidir la independència de Catalunya?

...

Si no hi hagués cap tipus de restricció sobre qui pot ser Estat, podríem trobar-nos en unes determinades situacions paradoxals que, en comptes de solucionar problemes, en crearien encara més. Una sola persona es podria definir com estat, acceptant només les lleis que s'autoimposés. O es podrien crear estats a la carta, com per exemple, que les persones que es troben en un determinat territori i tenen un color d'ulls determinat podrien demanar ser considerats "poble". És per això que el dret d'autodeterminació sempre s'ha vinculat a una realitat prepolítica, a la nació.

Aquest treball no pretén donar una possible solució a la qüestió plantejada, sinó, una vegada haver-nos fet conscients de la importància del que tenim entre mans, posarem sobre la taula una sèrie de reflexions que ens pugui fer veure la dificultat del problema i al mateix temps donar els suficients elements al lector perquè intenti trobar alguna resposta.

Explicarem dues respostes oposades que s'han donat sobre qui ha de ser el poble i algunes dificultats que alguns crítics han ressaltat de cada una d'elles:

- Una resposta nacionalista
- Una resposta no nacionalista

Una resposta nacionalista

El nacionalisme considera la nació com una realitat natural formada de persones aplegades en una unitat de territori, una llengua, una cultura i una història comuna. Aquesta vinculació natural entre les persones és la que ha de coincidir amb el "poble"; a cada nació un estat.

La noció moderna d'estat nacional té el seu origen en la Revolució Francesa i la Revolució Americana. Va aparèixer com una forma d'integració social. Formar part d'una nació comportava un vincle de solidaritat entre les persones que feien possible la legitimació del poder de l'estat nacional. La religió i el rei havien deixat de tenir la funció integradora. El vincle nacional supleix a la religió i a la reialesa en aquesta funció. La integració que promou la nació és una integració que no està imposada des de dalt, sinó, que és una agrupació de ciutadans que es senten units d'una forma natural. Es passa de la sobirania del príncep, que d'una forma autoritària vincula els seus súbdits, a la sobirania del poble; els drets del príncep es transformen en drets humans, drets del ciutadà. De la mateixa manera que les persones han aconseguit llibertat i dignitat, el nacionalisme també anhela llibertat i dignitat per a les nacions:

"La Nació és considerada com un subjecte de drets, com una persona. [...] La proclamació dels drets de l'home portava a la

proclamació dels drets de la nacionalitat.” Rovira i Virgili, A. *Nacionalisme i federalisme*. Edicions 62. Barcelona. 1982. Pàgina: 83,88.

Aristòtil, molt abans, ja havia fonamentat la comunitat en un vincle emotiu entre els ciutadans. Aristòtil ens parla que la força de la comunitat, la superació de l'egoisme, només és possible en la polis, perquè és on els vincles entre els individus ho fan possible. Les persones es coneixen, són assequibles unes amb les altres i hi ha vincles d'amistat entre elles. Per a Aristòtil, la polis és anterior a l'individu: la persona neix en una determinada família, però, és la ciutat que li donarà una llengua, uns valors, uns coneixements. El ciutadà es desenvolupa com a ésser humà en la polis. En aquest sentit les arrels llunyanes del nacionalisme les podríem trobar en Aristòtil: al donar prioritat a la vinculació entre els éssers humans per sobre dels individus¹, i la de fonamentar la força de la comunitat en aquest vincles².

El nacionalisme modern no estableix la relació entre els diferents individus de la nació a partir de vincles d'amistat, ni tampoc racials, sinó en vincles elaborats pel procés de socialització que els integra dins una xarxa cultural amb la qual els individus es senten identificats.

¹ “la polis es por naturaleza anterior a la casa y a cada uno de nosotros, porque el todo es necesariamente anterior a la parte” Aristòtil. *Política*. Ediciones Orbis. Barcelona. 1985. Trad. de Simón Abril

² “Porque si imaginásemos que alguno juntase en uno los lugares de tal manera que las ciudades de Megara y Corinto se tocasen con los muros, no sería, con todo eso, una ciudad, ni aunque se casasen los de una ciudad con la otra, [...] Por esto, en las ciudades está ordenado que haya parentelas, parroquias, sacrificios, conversaciones propias del vivir en compañía, lo cual es oficio exclusivo de la amistad, porque la amistad es la elección del vivir en compañía.” Aristòtil. *Política*. Ediciones Orbis. Barcelona. 1985. Trad. de Simón Abril Pàgina:140 (1280b)

“La societat que dóna als homes tots aquests elements de cultura, que els lliga, i forma de tots una unitat superior, ésser col·lectiu informat per un mateix esperit, aquesta societat natural és la nacionalitat. [...] Cada nació pensa com parla i parla com pensa.” Prat de la Riba. *La Nacionalitat Catalana*. Edicions 62. Barcelona. 1998.

El parlar la mateixa llengua, el tenir la mateixa història, el compartir un mateix destí, fa sentir als membres d'aquesta comunitat molt més propers. És una forma de superar l'egoisme que sorgeix de la nostra pròpia naturalesa (com passava en la polis en Aristòtil) i poder fonamentar la política en l'ètica: fa possible un ideal de justícia. Ens fa acceptar valors com la redistribució dels recursos, la igualtat d'oportunitats i una llibertat igual per a tots.

La concepció naturalista de nació defensada per Prat de la Riba (1870-1917) té una concepció essencialista de la nació. Aquesta visió té el seu origen en el romanticisme. Considera que les relacions que s'estableixen entre els diferents individus d'una nació són prepolítiques, preconstitucionals: no són fruit d'una determinada voluntat política, sinó que són anteriors a la política. Una nació no és una simple agrupació d'individus, sinó una entitat natural amb una ànima pròpia diferenciada per la cultura i sobretot per la llengua. El “poble” té un caràcter objectiu, sorgeix de la pròpia naturalesa. De la mateixa manera que s'ha creat diferents espècies animals o vegetals, d'una manera semblant hi ha diferents nacions, diferents pobles. Són en aquests pobles, nacions, on ha de recaure la responsabilitat d'autoimposar-se la seva pròpia voluntat. Només és possible una

autèntica democràcia on l'estat coincideix amb la nació, l'estructura natural de la societat és la nacionalitat, i la conseqüència d'aquesta és l'estat.

“Lo que la naturaleza separó por la lengua, las costumbres, el carácter, que el hombre artificialmente no lo junte con la química” Herder. *Werke*. (Citat en l'obra: Smith, A.D. *Las teorías del nacionalismo*. Ediciones Península. 1976. Barcelona. Pàgina: 206.)

Crítiques a la solució nacionalista

S'han fet diverses crítiques sobre aquesta concepció nacionalista de diferents perspectives. Nosaltres en destacarem dues:

1. Dificultat de definir el concepte de nació

La concepció essencialista de nació s'oposa a un intent de definir aquest concepte des del nominalisme. El nominalisme no accepta realitats universals, tot concepte universal s'ha de poder definir a partir de realitats concretes.

Per a definir el concepte nació podríem fer-ho a partir de diferents elements concrets. Podríem agafar **la llengua**, i definir la nació com un conjunt de éssers humans que parlen la mateixa llengua. Però, en molts casos en un mateix territori es parlen diverses llengües; o una llengua es parla en molts territoris. A la Catalunya actual hi haurien ciutadans que pertanyerien a diferents nacions. Això no seria gens operatiu a la pràctica, doncs en un mateix territori hi hauria diferents estats amb les seves diferents lleis.

Podríem agafar com a tret diferencial el de **la història** compartida. Definir nació com un conjunt d'éssers humans que comparteixen una mateixa història. El resultat seria semblant a l'anterior temptativa: en un mateix territori podríem trobar persones amb històries col·lectives molt diferents. Dins el territori actual de Catalunya hi hauria diferents grups que compartirien entre ells una determinada història, però, no hi hauria una història comuna. Ens trobaríem, per tant, en una situació molt complexa i també molt poc operativa per a la pràctica política.

Per a intentar superar aquests entrebancs podríem tenir en compte **el territori**. Pot semblar, que les dificultats amb que ens hem trobat en les temptatives anteriors es troba en que no podem posar en el mateix sac allò que es propi d'un determinat territori (la seva llengua, la seva història...) amb allò que és aliè al seu territori. Si ho fem així, tornem a caure en un essencialisme. Atribuïm una essència, una realitat metafísica, al territori; com si el territori tingués una llengua, una història, una religió... El territori en una concepció nominalista està format de pedres, aigua i coses sensibles i concretes; el territori no té ànima, ni sentiments³.

Rovira i Virgili s'enfronta amb el nacionalisme naturalista de Prat de la Riba. Creu que és impossible determinar una nació a partir només d'elements naturals (territori, història, raça, llengua, cultura i dret) ja que aquests elements **"no porten a una solució única, indiscutible; moltes vegades són, al contrari, divergents, contradictoris."** (Rovira i Virgili, A. *Nacionalisme i federalisme*.)

³ El nacionalistes algunes vegades han atribuït sentiments al territori. Balmes, en l'article "El catalán montañés" identifica el catalanisme amb el "sentiment de la terra".

Edicions 62. Barcelona. 1982. Pàgina:107). Rovira i Virgili creu que l'element més important per a determinar una nació no té un caràcter natural sinó emocional, la naturalesa no ens dóna fetes les nacions. Per què un poble sigui una nació, segons Rovira, és suficient que s'hi senti i tingui voluntat de ser-ho.

"Sense consciència nacional, la terra és un paisatge, la història és una fantasma, el Dret és una rutina, la llengua és una varietat fonètica. [...] Basta que un poble se senti nació perquè ho sigui. Sentint-s'ho, ho és. I si cal, ho és àdhuc contra la història, i contra la raça, i contra les teories, i contra la geografia i tot." Rovira i Virgili, A. *Nacionalisme i federalisme*. Edicions 62. Barcelona. 1982. Pàgina 100-101

Des del nominalisme la proposta no naturalista de Rovira i Virgili també seria criticada. Rovira i Virgili ens parla de la consciència i voluntat del poble, característica que no pot ser atribuïda a una col·lectivitat sinó a cada una de les persones. Són els individus que tenen sentiments, no els pobles. En un determinat territori poden conviure persones amb consciències nacionals diferents.

2. La prioritat de la nació (del grup) respecte als ciutadans (de l'individu) pot generar injustícies.

El nacionalisme té el seu punt de partida en una realitat fictícia. La idea de nació de la qual parteix no es correspon amb la població que la forma. En comptes d'intentar ajustar la idea de nació amb el que és la població, s'intenta encabir en l'ideal de nació els individus d'un determinat territori. Si la nació sèrbia és una nació cristiana, llavors els que són musulmans i viuen en aquest territori no hi tenen cabuda.

Si la llengua pròpia de França és el francès, llavors tots aquests que viuen en el territori Francès que parlen una altra llengua hauran de modificar els seus hàbits.

Els individus són considerats arbitrarietats històriques que s'han d'emmotllar al què és l'essència de la nació que és considerada inamovible. La injustícia que crea aquest fenomen és, de vegades, difícil de percebre, sobretot si pertany al grup que s'identifica més clarament amb l'essència suposada de la nació. Els que detecten clarament la injustícia són els que són considerats individus a modificar per tal de poder ajustar-se a l'ideal. De vegades un mateix individu pot percebre la injustícia que pot provocar un determinat nacionalisme perquè ell mateix és l'individu a modificar i, en canvi, li és difícil percebre la injustícia que pot provocar el seu nacionalisme amb tercers.

Quan un nacionalista espanyol s'esgarrifa quan li diuen que la llengua pròpia de Catalunya és el català pel fet que hi ha la meitat de la població de Catalunya que parla el castellà i en canvi no s'esgarrifa quan ell mateix diu que la llengua pròpia d'Espanya és el castellà, quan hi ha un 30% de la població que parla una altra llengua.

En un cas extrem el nacionalisme pot arribar a desfer-se de qualsevol grup que es trobi en el seu territori i no compleixi el seu ideal: una neteja ètnica mitjançant la deportació o genocidi de part de la població⁴.

⁴ Un cas que ens pot il·lustrar aquest fenomen és el que va succeir a Rwanda. Rwanda és un país format majoritàriament per dos grups ètnics, els tutsis i els hutu, enfrontats des que els belgues els van concedir la independència. La distinció d'aquests dos grups va ser artificialment impulsada pels propis colonialistes. Quan els belgues van abandonar Rwanda van deixar el poder als tutsis que eren l'ètnia minoritària. Això va començar

En les nostres societats actuals hi conviuen una gran quantitat de cultures diferents. Aquest procés que sembla irreversible s'allunya cada vegada més del cas modèlic d'un estat nacional amb una població culturalment homogènia. La diversitat cultural dins un mateix territori està augmentant, cada vegada es conviu amb més ètnies, llengües i religions diferents:

“Aumenta la multiplicidad de formas de vida, grupos étnicos, confesiones religiosas e imágenes del mundo. No existe para ello ninguna vía alternativa, a no ser que se pague el precio normativamente insoportable de las limpiezas étnicas.”

Habermas. *La inclusión del otro*. Paidós. 1999. Pag.94.

Una resposta no nacionalista

En un món cada vegada més global, més interconnectat, hi ha més problemes que necessiten estructures polítiques més extenses. La dificultat que els estats actuals tenen en crear organismes internacionals eficaços, s'agreujaria si el límit de la sobirania fos per naturalesa intocable. En aquests últims anys han sortit problemes que no tenen una ubicació dins d'un determinat territori. Problemes com el terrorisme internacional, els ecològics i els que genera una economia cada vegada més global, necessiten un tipus de resposta que difícilment pot donar un món dividit en estats nacionals petits i

a crear tot un sèrie de friccions entre aquestes comunitats. El 1994, els radicals hutus van voler acabar amb el conflicte aniquilant a tots els tutsis i als hutus moderats que no acceptaven aquests procediments. Entre els mesos d'abril i juliol de 1994 es produeix el que tots coneixem com «el genocidi de Rwanda». Durant aquell període van morir a Rwanda (segons l'ACNUR) almenys 500.000 persones i 2,1 milions de persones van haver de sortir del país com a refugiats i 1 milió més es van veure obligats a desplaçar-se per l'interior del país.

egoistes. Els estats actuals no tenen (i molt menys ho tindrien els estats nacionals) la possibilitat de donar per ells sols una solució als problemes del terrorisme d'Al-Qaida. No tenen la possibilitat de legislar independentment de la resta del món per evitar el canvi climàtic en el seu territori. Tampoc poden controlar els fluxos de diners que fan burla dels controls dels estats.

El nacionalisme trenca amb una llarga tradició en oposar-se al cosmopolitisme com a ideal. El cosmopolitisme defensa que les comunitats humanes necessiten viure amb unitats polítiques cada vegada més extenses. Els vincles polítics entre els ciutadans han de superar els vincles de parentiu i culturals. El ciutadà ha d'aprendre a conviure amb la diferència, per poder-se convertir en ciutadà d'una comunitat humana.

El fet de restringir l'aplicació d'un ideal de justícia a un determinat estat nacional seria un entrebanc perquè les injustícies a nivell més global disminuïssin. Les relacions entre els diferents estats nacionals estan fonamentades en les simples negociacions d'estructures egoistes, no es poden fonamentar en uns determinats valors ètics. La distància entre el "nosaltres", referit a una determinada nacionalitat, i el "vosaltres", referit a tots els que no pertanyen a aquesta comunitat, es fa més gran.

La Unió Europea està afavorint la distribució dels recursos entre els diferents estats que hi formen part mitjançant els Fons de Estructurals i Fons de Cohesió. Espanya s'ha beneficiat d'aquesta solidaritat territorial. En el període de 1992 fins al 1999 Espanya va rebre ajudes per un import d'un bilió de pessetes cada any⁵. L'estat

⁵ Carlos Segovia. *¿Y si Perdemos los Fondos de Cohesión?*

en el seu propi territori també ha distribuït els recursos. L'any 2005 cada ciutadà de Melilla va rebre de mitjana 8.140,6 € de superàvit respecte el que va pagar d'impostos⁶. La distribució dels recursos també es realitza entre diferents zones de Catalunya, entre diferents barris d'una ciutat, entre diferents famílies,...

L'ideal de justícia de distribució dels recursos només es podrà anar ampliant si podem superar les fronteres de solidaritat, com són la família, la tribu i la nació.

L'estat no és una realitat prepolítica. L'estat és fruit d'un contracte social. És una construcció jurídica, un conjunt d'individus lliures que volen ser governats com una unitat. La relació entre els individus es jurídica, no sentimental. El fet de formar part d'una nació és una qüestió de sentiments, mentre que la pertinença a un estat és una qüestió de *status legal*. L'estat no té el seu fonament en trets culturals, per això l'estat és molt més trencadís que la Nació. Els canvis que pateixen les nacions són lents i llargs, tot el contrari dels canvis que pateixen els estats, que poden ser ràpids i sobtats.

Per a **Habermas** la democràcia no necessita d'una homogeneïtat cultural. En l'estat hi conviuen diferents formes de vida cultural, amb la seva religió, la seva llengua, els seus gustos culinaris, la seva història,... La democràcia possibilita arribar a una harmonia amb totes les formes de viure fruit d'un debat racional entre gent de

<http://elmundo.es/su-dinero/99/SD158/SD158-06.html>

⁶ Segons l'estudi realitzat per Julio Alcaide Inchausti, Pablo Alcaide Guindo sobre les balances fiscals regionals dels anys 2000 fins el 2005.

<http://www.financamentcatalunya.cat/imagen/1179162778balances-1.pdf>

diferents cultures.

“No es necesario un consenso de fondo previo y asegurado por la homogeneidad cultural, porque la formación de la opinión y la voluntad estructurada democráticamente posibilita un acuerdo normativo racional también entre extraños.” Habermas, J. *La inclusión del otro*. Paidós. Barcelona. 1999. Pàgina: 116

Per a Habermas el nacionalisme no és l'única forma de crear una integració social que faci possible la solidaritat entre les persones. L'estat no nacional és una nova forma d'integració social. La identitat que proposa Habermas és la referida a l'estat constitucional democràtic: **el patriotisme constitucional**. El que identifica als individus d'un estat ja no és la cultura, sinó unes normes i principis jurídics que possibiliten la convivència i donen els mateixos drets a tots.

“La progresiva inclusión de la población en el *status* de ciudadano abre para el Estado no sólo una nueva fuente secular de legitimación, genera a un tiempo el nuevo plano de una integración social abstracta mediada por el derecho. [...] el proceso democrático mismo puede asumir la responsabilidad de impulsar la integración social de una sociedad cada vez más diferenciada.”

Habermas, J. *La inclusión del otro*. Paidós. Barcelona. 1999.
Pàgina: 111

Aquesta identitat postnacional ja no està compromesa amb la consciència històrica. El patriotisme constitucional sorgeix quan la cultura i la política s'han deslligat totalment. En aquest nou estat ja

no té la necessitat de manipular la història per tal de servir en la creació d'una identitat. El patriotisme constitucional ens fa més lliures respecte a la tradició, no hem de maquillar-la. Habermas, condicionat pel pes del recent passat alemany, pot, d'aquesta manera, tenir una mirada crítica amb la seva tradició sense renunciar a la seva identitat. Les comunitats humanes decideixen el que volen ser, sense estar determinades pel seu passat.

“Pero nuestra identidad no es solamente algo con que nos hayamos encontrado ahí, sino algo que es también y a la vez nuestro propio proyecto. Es cierto que no podemos buscarnos nuestras propias tradiciones, pero sí que podemos saber que está en nuestras manos el decidir cómo podemos proseguirlas.” Habermas, J. *Identidades nacionales y postnacionales*. Tecnos. Madrid. 2007. Pàgina 117

Crítica a la solució no nacionalista

La concepció no nacionalista ha sofert també moltes crítiques des de diferents perspectives. Nosaltres en destacarem dues:

1. El problema de les minories nacionals

En els estats plurinacionals sempre hi ha una nació que és minoritària. La cultura dominant, majoritària, imposa democràticament la seva forma de viure a la cultura dominada, minoritària. Els ciutadans com a persones jurídiques en una estat democràtic són tractades en igualtat. En canvi, les cultures són tractades desigualment, ja que la seva importància depèn de la seva representació parlamentària. Si tenen una representació minoritària

poden estar sotmeses a la cultura dominant. Els ciutadans no poden ser tractats com individus aïllats, doncs els lligams culturals són realitats que condicionen en bona part la vida social. Els éssers humans es realitzen i es formen en una determinada comunitat cultural. El dret elaborat en un estat afecta moltes vegades a la integritat cultural (llengua, valors, costums, símbols...). La cultura majoritària pot exigir una determinada constitució que imposi a les altres cultures la seva forma de veure el món: la llengua, el currículum de l'educació, el paper de les diferents comunitats religioses, les normes del dret penal... El problema de les minories nacionals en un estat democràtic és que l'interès d'una minoria pot no ser compartit per la majoria. La cultura minoritària no se sentirà representada per l'estat.

L'estat té legitimitat quan el poder polític que exerceix ho fa sobre una societat que li concedeix aquesta legitimitat. No qualsevol té el dret d'elaborar lleis i obligar a un conjunt d'individus a obeir-les. Un estat que pretén exercir un poder polític necessita del consentiment de tots els seus ciutadans per a ser legítim. De vegades s'ha considerat que pel simple fet de votar i residir dins d'un determinat territori que és protegit per un estat ja s'està donant el consentiment tàcit a l'estat. Hume (1711-1776) posa en dubte aquesta forma tàcita de legitimar un estat:

“¿Podemos afirmar en serio que un pobre campesino o artesano es libre de abandonar su país, cuando no conoce la lengua o las costumbres de otros y vive al día con el pequeño salario que gana? Sería como si afirmásemos que, dado que sigue en el barco, un hombre consiente libremente en obedecer a su capitán, aunque lo llevaron a bordo mientras

dormía y para dejar el navío tendría que saltar al mar y perecer.” Hume, D. *Del contrato social*. Tecnos. Madrid. 1987. Pàgina: 105.

Les minories nacionals no poden abandonar amb facilitat la tutela de l'estat. Els estats democràtics no nacionals es troben en un dilema que és difícil de solucionar. Per una banda l'estat necessita d'una cultura política comuna que faci possible un cert sentiment d'unió de ciutadans. Aquesta cultura política comú s'accepta a partir de la voluntat de la majoria. Però d'altra banda, les minories nacionals no se senten ben representades per aquesta majoria, i no concedeixen legitimitat a aquest estat. En un estat plurinacional es fa molt difícil que totes les nacionalitats que en formen part donin consentiment a la seva autoritat.

2. Dificultat de construir una identitat comuna.

L'estat és una unió de persones contingent i al mateix temps no voluntària. És un *factum* històric, fruit de vicissituds que moltes vegades remunten a un passat molt llunyà que no fa possible tornar enrera. La seva legitimitat es fonamenta en el seu *statu quo*. Els ciutadans que hi formen part poden no tenir res en comú.

La falta d'homogeneïtat de la població limita la creació de vincles emotius entre els individus de la comunitat, d'aquesta manera es fa difícil superar l'egoisme natural de les persones. Carl Schmitt creu que una condició necessària perquè la democràcia pugui funcionar és l'existència d'un poble que sigui homogeni:

“Un Estado democrático, que encuentra los presupuestos de su democracia en la homogeneidad nacional de sus ciudadanos, satisface el llamado principio de nacionalidad según el cual una nación constituye un Estado, y un Estado una nación”
Schmitt, C. *Teoría de la Constitución*. Alianza. Madrid. 1983.
Pàgina 231.

Les dificultats per construir una identitat comuna es visualitza d'una forma molt clara en la construcció política d'Europa. La Unió Europea té un problema de legitimitat, la distància entre les diferents institucions polítiques de la Unió Europea i els ciutadans és molt gran. Lübbe, des del seu euroescepticisme, pensa que la raó d'aquesta poca legitimitat democràtica que pateix la UE és perquè no existeix un poble europeu:

“El pueblo europeo es políticamente inexistente y, aun cuando no hay ninguna razón para decir que sería impensable una experiencia de la pertenencia común de los europeos análoga a la de un pueblo, no se dan actualmente en modo alguno las circunstancias reconocibles en las cuales podría formarse una voluntad popular europea fundadora de legitimidad.” Lübbe, H. *Abschied vom Superstaat*. Berlín. 1994. Pàgina:33 [Text extret: Habermas, J. *La inclusión del otro*. Paidós. Barcelona. 1999. Pàgina: 133]

Les construccions polítiques en un entorn on no hi ha un pòsit cultural comú s'han d'enfrontar a una gran quantitat de dificultats.

Conclusió

La pregunta sobre qui és el poble se'ns ha presentat com una qüestió difícil de contestar i originadora d'una gran quantitat de conflictes al llarg de la història. Ens hem cabussat en dues possibles solucions genèriques, la resposta nacionalista i la no nacionalista. Hem intentat entendre des de dins la seva manera de plantejar el problema. De cada una d'aquestes concepcions hem proposat algunes de les seves possibles crítiques. Les idees i argumentacions que hem anat esbrinant són moltes vegades contradictòries. Els arguments plantejats es possible que ens hagin creat més confusió que claredat: Qui té raó? Qui és realment el poble? Quines són les crítiques més encertades?... És molt possible que el lector ja tingués una resposta prèvia sobre la qüestió plantejada, resposta moltes vegades amb un grau de seguretat que només la passió i els prejudicis poden donar. Les reflexions d'aquest apartat tenen com a objectiu eliminar aquests possibles prejudicis, encara que el preu sigui una certa dosis de confusió.

Bibliografia

Aristòtil. Política. Ediciones Orbis. Barcelona. 1985. Trad. de Simón Abril

Habermas, J. *Identidades nacionales y postnacionales*. Tecnos. Madrid. 2007.

Habermas, J. *La inclusión del otro*. Paidós. Barcelona. 1999.

Rovira i Virgili, A. *Nacionalisme i federalisme*. Edicions 62. Barcelona.

1982

Rápale, D.D. *Problemas de filosofía política*. Alianza Universidad. Barcelona

Smith, A.D. *Las teorías del nacionalismo*. Ediciones Península. 1976. Barcelona

Wolf, J. *Filosofía política*. Ariel. Barcelona. 2001

Revistes digitals:

Solidaritat Universitat de Barcelona. *Rwanda Burundi*. Barcelona.
<<http://www.solidaritat.ub.edu/observatori/llacs/analisi/aproxrwanburundi.htm#rw5962>>

Walter, M. La política de la diferencia: estatalidad y tolerancia en un mundo multicultural. *Isegoría*. 210. Adreça:
<<http://isegoria.revistas.csic.es/index.php/isegoria/article/viewFile/210/210>>